

Обставини справи

Заява стосувалася відмови національних судів зобов'язати законних батьків дитини надати заявнику, який не є законним батьком, інформацію про його сина

Заявник є біологічним батьком дитини, народженої в 2013 році в результаті позашлюбних стосунків з матір'ю. На підставі правової презумпції законним батьком дитини став тодішній чоловік жінки (матері дитини), і дитина жила зі своїми законними батьками. До лютого 2016 року заявник мав можливість бачитися зі своїм сином два-чотири рази на місяць. Згодом він подав позов про надання йому права на спілкування зі своїм сином. Однак у 2020 році, після подання законними батьками прохання заборонити контакти між дитиною та заявником, національні суди постановили, що режим контактів не повинен бути встановлений, вважаючи, що контакти з заявником не відповідають найкращим інтересам дитини, оскільки відносини між останнім та законними батьками є конфліктними.

У 2021 році заявник подав нову заяву з проханням надати йому право на спілкування з дитиною. Крім того, він просив надати право спілкуватися в письмовій формі через опікуна *ad litem* та зобов'язати законних батьків регулярно інформувати його про розвиток дитини. Суди спиралися, *inter alia*, на експертну думку клінічного психолога, згідно з якою дитина, яка страждала від затримки розвитку, опинилася в центрі трикутника відносин між заявником та законними батьками і віддзеркалювала ставлення законних батьків у своїх відносинах із заявником. Дитина також була дуже прив'язана до свого законного батька, який забезпечував її емоційну безпеку. Експерт висловив думку, згідно з якою в інтересах дитини варто не надавати заявнику права контактувати з нею на даний момент, принаймні до вирішення подружньої кризи, яку переживали законні батьки. Суд також зазначив, що заявник постійно тиснув на дитину та її законних батьків, щоб домогтися своїх прав на спілкування, що поглиблювало конфлікти та впливало на сімейну ситуацію, а це створювало занадто велике навантаження на дитину, що призвело до формування у неї негативного ставлення до заявника. На думку судів, з огляду на це і в найкращих інтересах дитини було необхідно врегулювати ситуацію, зокрема за допомогою професійної допомоги, до якої заявнику та законним батькам було запропоновано звернутися, та стабілізувати психічний стан дитини, маючи на увазі, що заявник, безумовно, повинен брати участь у житті свого сина в майбутньому.

13 жовтня 2022 року конституційна скарга, подана заявником, була відхилена як очевидно необґрунтована. Конституційний Суд визнав, що висновок судів про те, що контакти дитини із заявником не відповідають її найкращим інтересам, доки відносини між останнім та законними батьками залишаються конфліктними, був ретельно обґрунтований. Він зазначив, що якщо ситуація покращиться, рішення про

відмову у встановленні режиму побачення може бути переглянуте з подальшим відновленням спілкування.

Заявник, посилаючись на статтю 8 Конвенції та кілька положень Конвенції ООН про права дитини, скаржився на відмову національних судів надати йому право на спілкування з сином та право отримувати інформацію про нього.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

Для початку Суд зазначив, що заявник та мати дитини перебували у стосунках протягом декількох років. З точки зору принаймні заявника, вони планували жити разом, і що мати дозволяла йому бачитися з дитиною до лютого 2016 року. Заявник також достатньо продемонстрував свою зацікавленість у дитині. Таким чином, Суд не виключив, що заплановані стосунки заявника з його біологічним сином становили «сімейне життя» відповідно до статті 8 Конвенції. У будь-якому разі, визначення правових відносин між біологічним батьком і його дитиною стосувалося важливої частини ідентичності заявника і, отже, його «приватного життя» відповідно до пункту 1 статті 8 Конвенції. Таким чином, рішення національних судів не визначати його права на контакти і відмовляти йому в отриманні інформації про дитину становило втручання в його право, принаймні, на повагу до його приватного життя.

ЄСПЛ звернув увагу на той факт, що відповідно до статті 927 Цивільного кодексу, особам, які є соціально близькими до дитини, можуть бути надані права на контакти, якщо дитина має з ними емоційні стосунки, які не є тимчасовими, і якщо очевидно, що відсутність контактів з цими особами може завдати шкоду дитині. У ході судового розгляду 2021 року суди дійшли висновку, що ці умови не були виконані, і не встановили жодного режиму контактів між заявником і його сином. На думку Суду, слід зазначити, що оскаржувані рішення були прийняті лише після того, як інші заходи – а саме регулярні контакти без нагляду та під наглядом, період відсутності контактів, який мав на меті стабілізувати психічний стан дитини, та неодноразові заклики судів до заявника та законних батьків дитини звернутися за професійною допомогою та зміцнити свої стосунки – виявилися неефективними. Також велике значення мав той факт, що чеські суди поставили на перше місце інтереси дитини. Дійсно, їхній висновок про те, що було б недоречно змушувати дитину контактувати із заявником проти її волі, був зроблений з огляду на нестабільний психологічний стан дитини, її труднощі в розумінні напруженої сімейної ситуації, її постійне небажання бачитися із заявником та складні відносини між останнім і законними батьками дитини. Не було нічого, що вказувало б на необґрунтованість висновків національних судів. Крім того, національні суди ніколи не ставили під сумнів роль біологічного батька в житті свого сина і прямо визнали, що заявнику можуть бути надані права на контакти в майбутньому, за умови

поліпшення відносин між усіма залученими особами. Що стосується процесу прийняття рішень, то відповідні рішення були ухвалені після судового розгляду, в якому заявник, за допомогою адвоката, брав безпосередню участь і мав можливість викласти всі свої аргументи, маючи доступ до всієї відповідної інформації, на яку спиралися суди. Суд першої інстанції заслухав не тільки заявника, але й законних батьків дитини та її опікуна *ad litem*. Крім того, при прийнятті рішення він врахував всю сімейну ситуацію і спирався на експертний висновок психолога.

ЄСПЛ зазначив, що відмова національних судів надати заявнику право на контакти становила серйозне втручання в його права. У разі встановлення наявності сімейних відносин Держава повинна, як правило, діяти таким чином, щоб ці зв'язки могли розвиватися. Суд був переконаний, що національні суди вжили адекватних заходів у цьому сенсі та навели достатні підстави для свого рішення не встановлювати режим контактів, а також що процес був справедливим і забезпечував належну повагу до інтересів, захищених статтею 8 Конвенції. Отже, Держава виконала свої позитивні зобов'язання та забезпечила справедливий баланс між інтересами всіх учасників провадження.

Суд визнав аспект скарги заявника щодо відмови судів надати заявнику інформацію про дитину прийнятним. Він визнав з самого початку, що таке право належить насамперед тим, хто несе батьківську відповідальність і покликаний приймати рішення про виховання дитини або її медичне лікування. Проте раніше він дійшов висновку, що для біологічного батька чи матері, чия дитина виховувалася законними батьками, питання отримання інформації про стан дитини стосувалося важливої частини його чи її ідентичності. У питаннях права на контакти зобов'язання, які накладає стаття 8, мали тлумачитися з урахуванням Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини та Конвенції Ради Європи про контакт з дітьми. Зі статті 8, розкритої у світлі статей 2 (а) (iii) та пункту 3 статті 4 Конвенції про контакт з дітьми, випливало, що право на отримання інформації про дитину є автономною формою контакту, яка може бути надана незалежно від права на особистий контакт, особливо якщо підтримання контакту з батьками не відповідає найкращим інтересам дитини. Отже, розглядаючи будь-яку заяву, в якій біологічний батько або мати вимагали права на інформацію стосовно своєї дитини, національні органи влади мали дослідити конкретні обставини справи, щоб вирішити, чи надання такої інформації відповідатиме найкращим інтересам дитини чи біологічного батька або матері слід вважати пріоритетними порівняно з інтересами законних батьків.

З оскаржуваних рішень випливало, що національні суди вважали, що право на інформацію про дитину було в першу чергу питанням батьківської відповідальності, якої заявник не мав. Апеляційний суд потім вирішив, що за таких обставин заявнику могло бути надано право на інформацію лише в рамках визначення його прав на особистий контакт відповідно до статті 927 Цивільного кодексу. Проте подальше обґрунтування, прийняте національними судами, підтверджувало, що за чеським

законодавством право на інформацію про дитину також може бути надане як самостійне право, незалежне від особистого контакту, що відповідає вимозі індивідуального підходу згідно зі статтею 8 Конвенції. Дійсно, було розглянуто питання, чи дійсно надання інформації заявнику відповідатиме найкращим інтересам дитини. У цьому зв'язку суди надали значення тому, що законні батьки були проти надання будь-яких відомостей стосовно дитини заявнику, поведінка якого, на їхню думку, межувала зі стеженням, а також постійному негативному ставленню дитини до заявника та відсутності будь-яких позитивних зв'язків з ним. У конкретних обставинах справи право на контакти та право на інформацію були тісно пов'язані між собою, тому національні суди могли обґрунтовано спиратися на ті самі факти при ухваленні рішень щодо них. З їхніх рішень було очевидно, що вони послідовно враховували необхідність збереження психологічного стану дитини та емоційної безпеки, яку забезпечували її законні батьки. У цьому зв'язку, хоча право на інформацію про дитину має фундаментальне значення для батьків, які не мають фізичного або безпосереднього контакту зі своєю дитиною, можуть бути ситуації, в яких відмова у цьому праві краще відповідає найкращим інтересам дитини.

ЄСПЛ був переконаний, що національні суди конкретно розглянули право заявника на інформацію щодо свого сина і надали значення як питанню про те, чи вплине зобов'язання надати йому такі відомості на право законних батьків мати повагу до їхнього сімейного життя, так і найкращим інтересам дитини. Посилаючись на свій висновок щодо відмови судів надати заявнику право на контакти, ЄСПЛ вважав, що оскаржувані рішення справедливо збалансували суперечливі інтереси та відповідали найкращим інтересам дитини. Суд також зазначив, що, як видається, заявник нещодавно отримав доступ до відомостей про дитину через посередництво матері. З огляду на ці міркування та зважаючи на допоміжну роль Суду і свободу розсуду Держави, він дійшов висновку, що національні органи навели достатні підстави для відмови зобов'язати законних батьків дитини надавати заявнику інформацію про дитину, і що процес прийняття рішення забезпечив заявнику необхідний захист його інтересів, гарантованих статтею 8 Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 6 листопада 2025 року й набуло статусу остаточного 6 лютого 2026 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.